

*Босик О. С.,
Національний університет "Острозька академія"*

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ (на прикладі лексичних одиниць англійської та французької мов)

На сучасному етапі розвитку суспільства основним завданням політики в області мовної освіти як в нашій країні, так і за кордоном, є встановлення взаєморозуміння у процесі контактів представників різних культур. Процеси інтеграції, що відбуваються у світі в останні десятиліття, нова політична і соціально-економічна обстановка, бурхливе зростання міжнародних зв'язків у різних областях економіки, науки, культури обумовлюють потребу суспільства здійснювати успішну міжкультурну комунікацію.

В умовах розвитку усної комунікації особливої актуальності набуває вивчення мовленнєвої поведінки комунікантів, значення одиниць мовленнєвого етикету, ретельне дослідження культури мовленнєвого спілкування та впливу зовнішніх соціальних факторів на процес спілкування.

Актуальність теми спричинена тим, що в умовах сучасного процесу інтеграції, виникає необхідність комплексного аналізу мовленнєвих засобів, які використовуються у певних комунікативних ситуаціях, з урахуванням соціально-культурних факторів.

Мета даної публікації – теоретично обґрунтувати та узагальнити дослідження особливостей вживання англійських та французьких формул привітання, прощання та подяки у різних ситуаціях.

Суспільство виробляє певні стандартизовані норми соціальної поведінки (у тому числі і мовленнєвої), які визначаються уявленнями про шаблони поведінки у конкретній ситуації. Щоб функціонувати як єдине ціле, як складна соціальна система, суспільство має встановити такі рамки поведінки індивідів, у яких ця поведінка стає одноманітною, стабільною, такою, що повторюється. Саме такими рамками і є етикет. Якщо етикет, як встановлений у суспільстві набір правил регулює нашу зовнішню поведінку у відповідності із соціальними вимогами, то мовленнєвий етикет можна визначити як правила, що регулюють нашу мовленнєву поведінку.

Під мовленнєвим етикетом розуміють мікросистему специфічних стійких формул спілкування нації, прийнятих і приписаних суспільством для встановлення контакту співбесідників, підтримання спілкування у певній тональності [1].

Форми засобів вираження етикету зумовлені екстралінгвістичними соціальними чинниками, які залежать від характеру ситуації, характеристики співрозмовників (стать, вік, соціальний статус, роль тощо), ієрархії соціального стану співрозмовників (нижчий, рівний, вищий) та функцій висловлювання (прохання, наказ і т.п.).

З точки зору національної специфіки мовленнєвого етикету варто сказати, що структура його склалася у кожній нації на її народній основі під впливом різних психологічних, соціально-політичних та культурологічних факторів.

При встановленні будь-якого мовленнєвого контакту дуже важливу роль відіграють такі комунікативні одиниці мовленнєвого етикету як висловлювання-привітання.

Привітання – це ритуалізований акт, тобто мінімальна діалогічна єдність, яка складається з двох однотипних висловлювань, кожне з яких по черзі промовляється комунікантами (адресатом та адресантом) [2].

Загалом, привітання слугують для встановлення контакту зі співрозмовником та визначення етикетного тону всієї розмови та ситуації, яка склалася.

Американські вчені Р. Браун та М. Форд, спираючись на деякі висновки із власних спостережень, повідомляють, що привітання *Good morning, Good afternoon, Good evening* мають більш офіційний характер вживання у порівнянні з *Hello, Hi* і набагато рідше використовуються. Ці вчені звернули увагу на те, що привітання *Good morning* використовується при спілкуванні між майже незнайомими людьми, а також при зверненні людей з нижчим статусом до осіб, які займають вищі посади у суспільстві. Таким чином, ступінь знайомства і соціальний статус впливають на вибір тієї чи іншої форми привітання [3].

Люди, які дуже добре знають один одного (наприклад, батьки та діти), а також є більш менш рівними за своїм соціальним статусом (наприклад, колеги в офісі, сусіди в будинку і т.д.) використовують неофіційні привітання, такі як *Hello! Morning! Evening! Afternoon! Hi! Hello there! Hello everybody!*

У французькій мові українському привітанням *Добрий день!* відповідає привітання *Bonjour!* При звертанні із запитанням або про-

ханням до незнайомої особи можливий варіант *Bonjour, Monsieur (Madame, Mademoiselle)*! Звертання до знайомих може бути таким самим або ж з додаванням прізвища людини до якої звертаються: *Bonjour Monsieur (Madame) Lantrade*! Близькі друзі при привітанні часто звертаються один до одного на ім'я: *Bonjour Henri*!

Варто зазначити, що раніше говорили і *Bon matin*! (до 10-ї години ранку), але зараз так говорять лише люди похилого віку. Звертання *Добрий вечір!* – *Bonsoir*! вживається після 6-ї години вечора. Таким чином, *Bonjour*! має ширші часові рамки вживання, ніж *Bon matin*! і *Bonsoir*!

Привітання *Привіт!*, яке відноситься до розмовного і неофіційного стилю у французькій мові передається розмовною формою *Salut*! [4,5].

Стилістично завищеними формами привітаннями в англійській мові є наступні: *Welcome*! (Вітаю (вас)!) *I'm happy to welcome you!* (Радий вас вітати!)

У французькій мові як стилістично завищене привітання можна розглядати форму *Permettez-moi de vous saluer!* – *Дозвольте Вас привітати!*

В англійській та французьких мовах існує значна кількість етикетних виразів, які вживаються у ситуаціях привітання:

Як поживаєте? How are you? How are things?

Comment allez-vous?

Як ваші справи? How are things?

Et tes (vos) affaires, ça va?

Що нового? What's the news? What's new?

Quoi de neuf?

Прощання-висловлювання, так як і привітання-висловлювання, займають особливе місце з-поміж комунікативних одиниць мовленнєвого етикету. Розривання мовленнєвого контакту – це певний ритуал, який здійснюється при спілкуванні. Для розривання контакту існує набір стереотипних одиниць мовлення, за допомогою яких відбувається процес завершення мовленнєвої комунікації.

В англійській мові найбільш вживаними, універсальними і стилістично нейтральними є такі вирази: *Good bye! Good bye now!* (*До побачення! Прощавай!*), *Till we meet again!* (*До зустрічі!*).

У французькій мові, в свою чергу, при прощанні найбільш вживаним є нейтрально забарвлене висловлювання *Au revoir!*, якому відповідає українське *До побачення!*

У ситуації прощання вживаються різноманітні уточнюючі імен-

ники (і числівники), прийменник *до* (у французькій мові *a*) уточнюють часовий проміжок до зустрічі: *A bientôt!* (До зустрічі!) *A demain!* (До завтра!) *A dimanche!* (До неділі!) *A ce soir!* (До вечора!)

В неофіційних ситуаціях найчастіше вживається така форма як *Salut!* (зокрема, між молодими людьми та підлітками), а також форми подані вище. Проте, всі вони мають певні особливості вживання. Наприклад, така комунікативна одиниця, як *Salut!*, може виконувати подвійну функцію, а саме функцію і привітання, і прощання. Найчастіше у неформальних ситуаціях вживається також таке прощання-висловлювання як *Adieu!*

Для прощання в офіційній обстановці у французькому мовленнєвому етикеті використовується вираз *Permettez-moi de faire mes adieux!* (Дозвольте розпрощатись!).

Говорячи про ситуації, в яких мовленнєвий контакт здійснюється між друзями, між дуже близькими людьми, родичами, то в такому випадку в англійському мовленнєвому етикеті будуть використовуватися такі формули: *Bye-bye!* *Bye (then)!* *Bye for now!* *Bye now!*

Найчастіше в такому оточенні вживається загально відома формула *See you*, яка в основному адресована друзям і не передбачає певного визначеного часу зустрічі пізніше [4, 5].

Однією із специфічних рис англійського етикету є часте вживання подяки при контакті з людьми. Висловлення подяки за допомогу, послугу, добре слово та інше є виявленням етикетної культури, ввічливості та вихованості. Як правило, етикет вимагає дякувати не лише за надану кимось послугу, а й в багатьох інших випадках.

Найбільш уживаними є нейтральні вирази подяки:

<i>Дякую!</i>	<i>Thank you!</i>
<i>Дякую, так.</i>	<i>Yes, please.</i>
<i>Дякую, ні.</i>	<i>No, thank you.</i>
<i>Дякую вам за...</i>	<i>Thank you for...</i>
<i>Я вдячний вам.</i>	<i>I'm grateful to you.</i>

Основним засобом вираження подяки в англійській мові є слово *Thanks*, яке рівноправне виразу *Thank you*. Проте в залежності від послуги можна додатково використовувати прислівникові вирази та слова *a lot, very much, so, so much, really, thousand (thanks), from the bottom of my heart.*

У французькій мові *Merci!* – *Дякую!* найбільш вживане, стилістично нейтральне висловлювання подяки. Такому ж виявлен-

ню подяки як *Дуже дякую!* у французькій мові відповідають приблизно 5 сучасних варіантів: *Merci beaucoup! Mille merci! Mille fois merci! Grand merci! Merci infiniment!*

Варто пам'ятати, що *Grand merci!* вживається не так часто як три перших кліше. Останній варіант – *Merci infiniment!* є найбільш ввічливим [5].

Отже, мовленнєві стратегії представляють собою низку свідомо обраних мовцями шляхів реалізації свого наміру за допомогою певних лексичних одиниць і синтаксичних структур. Сфера застосування мовленнєвого етикету та використання його одиниць утворюють таку систему ознак, яка дозволяє говорити про специфічність мовленнєвого етикету як лінгвістичного явища. Оволодіння формами мовленнєвого етикету в системі англійської та французької мов, а саме формами привітання, прощання та подяки, дає можливість тим, хто вивчає ці мови засвоїти певні моделі спілкування, а також здобути досвід тактовної та доброзичливої поведінки.

Література

1. Вежбицкая А.Е. Речевые акты // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1985. – Вып. XVI. – С. 251-275.
2. Остин Дж. Л. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1986. – Вып. XVII. – С. 22-129.
3. Почепцов Г.Г. Прагматический аспект изучения предложений // Иностр. яз. в школе. – 1975. – №6. – С. 15-25.
4. Формановская Н.И. Речевой этикет. Русско-английские соответствия. Справочник. – М.: Высшая школа, 1990. – 80с.
5. Формановская Н.И., Соколова Г.Г. Речевой этикет. Русско-французские соответствия. Справочник. – М.: Высшая школа, 1989. – 111 с.